

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 483/2023-41

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcov Miloša Maďara a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátskou kanceláriou JUDr. Michal Krutek, s. r. o., Hlavná 11, Trnava, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. Michal Krutek, proti uzneseniu Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1523 z 22. mája 2023 v spojení s opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1533 z 1. júna 2023 a opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1547 z 12. júla 2023 takto

rozhodol:

1. Uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1523 z 22. mája 2023 v spojení s opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1533 z 1. júna 2023 a opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1547 z 12. júla 2023 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1523 z 22. mája 2023 v spojení s opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1533 z 1. júna 2023 a opravným uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 27NcC/8/2023-1547 z 12. júla 2023 **zrušuje a vec vracia** Krajskému súdu v Trenčíne na ďalšie konanie.
3. Krajský súd v Trenčíne **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania na účet jej právneho zástupcu v sume **796,28 eur** do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 21. augusta 2023 domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením krajského súdu č. k. 27NcC/8/2023-1523 z 22. mája 2023 v spojení s opravným uznesením krajského súdu č. k. 27NcC/8/2023-1533 z 1. júna 2023 a opravným uznesením krajského súdu č. k. 27NcC/8/2023-1547 z 12. júla 2023 (ďalej aj „napadnuté uznesenie“). Navrhla napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie. Okrem toho žiadala priznať finančné zadostučinenie a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Ústavný súd uznesením sp. zn. I. ÚS 483/2023 zo 7. septembra 2023 ústavnú sťažnosť sťažovateľky prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Z napadnutého uznesenia, ktoré sťažovateľka pripojila k ústavnej sťažnosti, vyplýva, že ním krajský súd vo veci sťažovateľky (navrhovateľky) a manžela navrhovateľky o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, vedeného Okresným súdom Trenčín (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 26 P 69/2020, o námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou proti zákonnej sudkyňi rozhodol tak, že sudkyňa okresného súdu [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] napriek svojmu vyjadreniu, že sa cíti byť zaujatá proti sťažovateľke, nie je vylúčená z prejednávania a rozhodovania veci vedenej týmto súdom sp. zn. 26 P 69/2020, keďže nezistil žiadne skutočnosti významné z hľadiska § 49 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) [v danej veci v spojení s § 2 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“, pozn.), ktoré by spochybňovali jej nezaujatosť a nestrannosť. Krajský súd konkrétne uviedol, že pokiaľ sťažovateľka pochybnosť o zaujatosti zákonnej sudkyne odvodzovala z údajného priateľského vzťahu zákonnej sudkyne a právnej zástupkyne manžela sťažovateľky, žiadne dôkazy o takomto vzťahu nepredložila, a aj zákonná sudkyňa poprela, že by mala s právnou zástupkyňou manžela sťažovateľky bližší osobný vzťah presahujúci pracovný rámec. Pokiaľ sťažovateľka namietala postup zákonnej sudkyne na pojednávaní okresného súdu konanom 5. apríla 2023, krajský súd uviedol, že dôvodom na vylúčenie sudcu nemôžu byť okolnosti, ktoré spočívajú v procesnom postupe sudcu a jeho rozhodovacej činnosti (§ 49 ods. 3 CSP), na čo poukázala aj zákonná sudkyňa s tým, že správnosť procesného postupu zákonného sudcu, ako aj ním vydaného rozhodnutia môže byť preskúmaná len na základe opravných prostriedkov účastníkov konania. Ani podanie trestného oznámenia zo strany zákonnej sudkyne na neznámeho páchatel'a (pisateľ'a námietky zaujatosti, ktorý uvádzal nepravdivé informácie o zdravotnom stave zákonnej sudkyne majúcej subjektívny pocit straty schopnosti pristupovať k sťažovateľke nezaujato) krajský súd s odkazom na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (sp. zn. 2 Ndob 39/2010) a ústavného súdu (sp. zn. IV. ÚS 121/2020) nepovažoval za skutočnosť objektívne spôsobilú vyvolať obavu z nedostatku nezaujatosti zákonnej sudkyne, keďže vo všeobecnosti sudcovia by mali byť vybavení takou profesionalitou, ktorá ich robí odolnými proti takýmto skutočnostiam.

II. Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti [čl. 127 ústavy a § 122 a nasl. zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)] vyjadrila nesúhlas so záverom krajského súdu, že podanie trestného oznámenia zo strany zákonnej sudkyne na neznámeho páchatel'a nemožno považovať za skutočnosť objektívne spôsobilú vyvolať obavu z nedostatku nezaujatosti zákonnej sudkyne, keďže zákonná sudkyňa vo vyjadrení k námietke zaujatosti uviedla, že *„uskutočnením útokov zo strany navrhovateľky v námietke zaujatosti a aj v jej ďalších podaniach stratila schopnosť pristupovať nezaujato v tejto veci k navrhovateľke a cíti sa byť voči nej zaujatá. Aj v dôsledku podania oznámenia skutočností nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu sa cíti byť zaujatá a súhlasí s tým, aby vec bola pridelená inému sudcovi.“*. V tejto súvislosti považovala napadnuté uznesenie krajského súdu za nesprávne a nedostatočne odôvodnené, keďže sa *„nezaoberal naplnením subjektívneho a objektívneho hľadiska vo vzťahu k námietke zaujatosti“*.

5. Na podporu svojich argumentov sťažovateľka poukázala na starší nálezh ústavného súdu č. k. II. ÚS 162/2012-35 z 20. septembra 2012, v ktorom (okrem iného) uviedol, že „Subjektívna nestrannosť sa prezumuje, až kým nie je preukázaný opak, čo však je zriedkavý prípad. Nestrannosť z hľadiska správania sudcu je vlastne nedostatok subjektívnej nezaujatosti, o čom svedčí správanie sudcu... Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, ale podľa objektívnych symptómov. Sudca môže subjektívne rozhodovať absolútne nestranne, ale napriek tomu jeho nestrannosť môže byť vystavená oprávneným pochybnostiam so zreteľom na jeho štatút či funkcie, ktoré vo veci vykonával... Ústavne konformné konanie o námietke zaujatosti vyžaduje, aby pri rozhodovaní nadriadeného súdu podľa (§ 16 Občianskeho súdneho poriadku – účinného do 30. júna 2016) popri splnení ďalších zákonom predpísaných podmienok bolo z vecného hľadiska skúmané, či namietané dôvody na vylúčenie zákonného sudcu možno považovať zo skutkového hľadiska za preukázané, pričom je primárne na účastníkovi konania, ktorý námietku zaujatosti podal, ponúknuť aj dôkazy o pravdivosti týchto dôvodov. V rámci takéhoto skúmania má nezanedbateľný význam aj vyjadrenie zákonného sudcu k pravdivosti uvádzaných dôvodov.“.

III. Vyjadrenie krajského súdu, vyjadrenia zúčastnených osôb, replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie krajského súdu:

6. Krajský súd v liste sp. zn. Spr 210/23 z 26. septembra 2023 uviedol, že ponecháva rozhodnutie o ústavnej sťažnosti na úvahe ústavného súdu. K vyjadreniu krajského súdu bolo pripojené stanovisko predsedníčky senátu [REDAKOVANÉ], ktorá uviedla, že ústavnú sťažnosť považuje za neopodstatnenú, pričom zotrváva na právnej argumentácii uvedenej v odôvodnení napadnutého uznesenia, v ktorom sa odvolací súd podrobne zaoberal jednotlivými aspektmi nestrannosti tak subjektívneho, ako aj objektívneho charakteru.

III.2. Vyjadrenie zúčastnených osôb:

7. Ústavný súd o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie listom č. k. I. ÚS 483/2023-18 zo 14. septembra 2023 upovedomil [REDAKOVANÉ] – účastníka konania vedeného okresným súdom pod sp. zn. 26 P 69/2020, ktorý na neho reagoval listom zo 16. októbra 2023, v ktorom uviedol, že ústavnú sťažnosť považuje na účelovú, svedčiacu o snahe sťažovateľky vytvárať ďalšie obštrukcie v konaní o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, ktorými sa snaží dosiahnuť, aby vo veci bolo rozhodnuté podľa jej predstáv. [REDAKOVANÉ] (otec) poukázal na to, že ich spoločnú dcéru má vo svojej výlučnej starostlivosti od februára 2022 na základe neodkladného opatrenia vydaného Okresným súdom Piešťany v konaní vedenom pod sp. zn. 6 P 20/2022, keďže sťažovateľka (matka) dlhodobo a sústavne nerešpektovala predchádzajúce súdne rozhodnutia týkajúce sa úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, a teda marila výkon úradného rozhodnutia, za čo je toho času neprávoplatne uznaná vinnou trestným rozkazom Okresného súdu Piešťany sp. zn. 8 T 39/2022 z 23. novembra 2022, a jej partner [REDAKOVANÉ] je toho času trestným rozkazom Okresného súdu Piešťany sp. zn. 8 T 88/2021 z 3. januára 2022 neprávoplatne uznaný vinným zo spáchania prečinov výtržníctva a nebezpečného vyhrážania, keďže pri osobnom stretnutí na [REDAKOVANÉ] pred jeho maloletým dieťaťom namieril zbraň, čo preukazujú písomné dokumenty pripojené k vyjadreniu ako prílohy.

8. O prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd listom č. k. I. ÚS 483/2023-19 zo 14. septembra 2023 upovedomil aj Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Piešťany, ktorý ho 12. septembra 2018 zaslal Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Trenčín, ktorý na neho iným spôsobom nereagoval.

III.3. Replika sťažovateľky:

9. Sťažovateľka v replike z 31. októbra 2023 uviedla, že krajský súd v podstate zotrval na právnych záveroch, ktoré obsahuje odôvodnenie napadnutého uznesenia, avšak s ústavnosťažnostnou argumentáciou sťažovateľky sa žiadnym spôsobom nevysporiadal. Vyslovila presvedčenie, že konštantnú zaujatosť zákonnej sudkyne bolo možné vidieť aj v rámci posledného pojednávania konaného 18. októbra 2023, na ktorom až po niekoľkých hodinách od jeho začatia vyhlásila uznesenie, ktorým nepripustila zastupovanie sťažovateľky (ktorá sa uvedeného pojednávania nemohla zúčastniť) civilným zástupcom [REDAKOVANÉ], zamietla návrh sťažovateľky na pribratie znalca do súdneho konania (s čím vyjadril súhlas aj kolízny opatrovník), čo však žiadnym spôsobom neodôvodnila, až napokon vo veci meritórne rozhodla. Uvedené skutočnosti tak podporujú tvrdenia sťažovateľky o zaujatosti zákonnej sudkyne, ktorá svoju zaujatosť vyjadrila, preto konštatácia krajského súdu, že zákonná sudkyňa musí konať profesionálne, nie je na mieste.

10. Vyjadrenie [REDAKOVANÉ] sťažovateľka nepovažovala za relevantné v danej veci, preto na neho nereagovala.

IV. K ústnemu pojednávaniu

11. Ústavný súd v danom prípade upustil od ústneho pojednávania, pretože na základe podaní účastníkov dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

V. Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

12. Predmetom ústavnej sťažnosti je námietka porušenia základných práv sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením krajského súdu č. k. 27 NcC 8/2023-1523 z 22. mája 2023 v spojení s opravným uznesením krajského súdu č. k. 27 NcC 8/2023-1533 z 1. júna 2023 a opravným uznesením krajského súdu č. k. 27NcC/8/2023-1547 z 12. júla 2023 (bod 3), ktoré sťažovateľka považuje za nedostatočne odôvodnené, keďže sa „*nezaoberal naplnením subjektívneho a objektívneho hľadiska vo vzťahu k námietke zaujatosti*“ uplatnenej sťažovateľkou proti zákonnej sudkyni, ktorá sa taktiež vyjadrila, že sa cíti byť zaujatá voči sťažovateľke (bod 4).

13. Ústavný súd konštatuje, že rozhodovanie vecí zákonným sudcom (aj súdom) je základným predpokladom na naplnenie podmienok spravodlivého procesu (IV. ÚS 345/09, III. ÚS 212/2011). Pojem zákonného sudcu je definovaný viacerými na seba nadväzujúcimi kritériami, ktoré súčasne tvoria navzájom prepojené garancie reálneho obsahu tohto základného práva. Prvoradým účelom základného práva na zákonného sudcu vyplývajúceho z čl. 48 ods. 1 ústavy je zabrániť tomu, aby súd, ktorý má konkrétnu vec prerokovať a rozhodnúť, bol obsadený spôsobom, ktorý by sa dal označiť za svojvoľný alebo prinajmenšom za účelový. Toto základné právo je konkretizované v procesných kódexoch (Civilnom sporovom poriadku, Správnom súdnom poriadku, Trestnom poriadku), ako aj v predpisoch upravujúcich organizáciu súdnictva a postavenie sudcov [zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdoch“), zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov]. K týmto kritériám treba priradiť vecnú, funkčnú a miestnu príslušnosť súdov. Potom nasleduje obsadenie súdu, ktoré je v procesných kódexoch a v zákone o súdoch vymedzené od samosudcu až po rozmanité rozhodovacie útvary (senáty) zložené z troch a viacerých sudcov. Na to nadväzuje zásada pridelenia vecí jednotlivým sudcom alebo senátom v súlade s pravidlami obsiahnutými v rozvrhu práce a spôsobom, ktorý určuje zákon (IV. ÚS 116/2011). Za zákonného sudcu treba považovať sudcu, ktorý spĺňa zákonom určené predpoklady na výkon sudcovskej funkcie, bol natrvalo alebo dočasne pridelený na výkon funkcie k určitému súdu, jeho funkcia nezanikla a bol určený na prejednanie konkrétnej veci v súlade s rozvrhom práce súdu (III. ÚS 116/06).

14. Z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru vyplýva právo účastníka súdneho konania na nestranný súd, ktorému zodpovedá ústavná povinnosť súdov prerokovať a rozhodnúť každú vec tak, aby voči účastníkom postupovali nezaujato a neutrálne, žiadnemu z nich nenadŕžali a objektívne posúdili všetky skutočnosti závažné pre rozhodnutie vo veci. Nestranný súd poskytuje všetkým účastníkom konania rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje

právny poriadok, pokiaľ má právomoc o nich rozhodnúť (m. m. II. ÚS 71/97, III. ÚS 24/05, IV. ÚS 38/09).

15. Obsahom práva na prerokovanie veci pred neustranným súdom však nie je povinnosť súdu vyhovieť návrhu oprávnených osôb a vylúčiť nimi označeného sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodovania veci pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prerokovanie veci neustranným súdom je len povinnosť súdu ústavne akceptovateľným spôsobom prerokovať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodnutia veci pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (m. m. I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/98, II. ÚS 121/03, I. ÚS 462/2011, I. ÚS 130/2016, I. ÚS 410/2016).

16. Konania v niektorých rodinnoprávných veciach sú upravené v druhej časti prvej hlavy Civilného mimosporového poriadku. Na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak (§ 2 ods. 1 CMP). Sudca je vylúčený z prejednávania a rozhodovania sporu, ak so zreteľom na jeho pomer k sporu, k stranám, ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní možno mať odôvodnené pochybnosti o jeho nezaujatosti (§ 49 ods. 1 CSP); konanie o námietke zaujatosti upravujú ustanovenia § 54 a nasl. CSP.

17. Ústavný súd ústavnú sťažnosť prijal na ďalšie konanie (bod 2) predovšetkým kvôli zisteniu, či sa krajský súd dostatočne a najmä ústavne konformne vysporiadal s otázkou subjektívnej neustrannosti namietanej sudkyne, ktorá vo vyjadrení k námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou uviedla, že sa proti nej cíti byť zaujatá.

18. Ústavný súd preskúmaním napadnutého uznesenia zistil, že krajský súd pri svojom rozhodovaní vychádzal z uznesenia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 121/2020 z 1. apríla 2020, ktorým rozhodol o nevyhlúčení sudcov ústavného súdu z konania a rozhodovania vo veci vedenej ústavným súdom pod sp. zn. III. ÚS 89/2019. V uvedenom uznesení sa ústavný súd primárne zaoberal otázkou legitímácie zúčastnenej osoby na podanie námietky zaujatosti sudcu ústavného súdu, pričom judikoval (ZNaU 46/2020), že „V prípade procesného oprávnenia podľa § 50 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vzniknúť námietku zaujatosti sudcu Ústavného súdu Slovenskej republiky je potrebné použiť rozširujúci výklad umožňujúci také oprávnenie využiť okrem účastníka konania aj zúčastnenej osobe, pretože výsledok konania o ústavnej sťažnosti sa jej môže priamo dotknúť.“. Až v závere uvedeného uznesenia ústavný súd konštatoval, že „... podanie trestného oznámenia nemôže byť automaticky samo osebe dôvodom na vylúčenie sudcov ústavného súdu z rozhodovania o predmetnej veci, v konaní o ktorej vystupuje zúčastnená osoba ako oznamovateľ trestného oznámenia“.

19. Konštatáciu ústavného súdu týkajúcu sa podania trestného oznámenia krajský súd prebral do svojho rozhodnutia s dôvetkom „... pokiaľ nie sú zistené také skutočnosti, ktoré by podľa § 49 ods. 1 CSP spochybňovali neustrannosť sudcu“ bez toho, aby venoval pozornosť tej časti uvedeného uznesenia ústavného súdu, ktorá sa týka toho, že neustrannosť má stránku subjektívnu a stránku objektívnu, a tie sú overované rovnomennými testami.

19.1. V súvislosti s v bode 18 a 19 citovaným uznesením ústavného súdu ústavný súd pre daný prípad považuje za vhodné zopakovať, že neustrannosť znamená absenciu zaujatosti či predsudku, znamená, že sudca nemá žiaden osobný záujem na výsledku konania (porov. BARAK, A. Judge in

a Democracy. Princeton University Press, 2008, s. 101 a nasl.), resp. nevzniká navonok legitímny dojem, že by takýto záujem mohol mať. Rozhodovanie sudcom, ktorý nie je nestranný, nie je len popretím rovnosti účastníkov konania, ale ide svojím spôsobom aj o rozhodovanie vo vlastnej veci (*nemo iudex in causa sua*; porov. bod 5 uznesenia Najvyššieho správneho súdu Českej republiky č. k. Nao 46/2010-78 z 11. júna 2010; www.nssoud.cz), a vôbec o popretie zmyslu súdnictva a práva. Rozhodovať nestranné nie je právom, výsadou či privilegiom sudcov. Ide o základnú povinnosť sudcov, o štrukturálny prvok súdneho systému (m. m. II. ÚS 381/2017).

19.2. Z pohľadu ľudsko-právneho a z pohľadu práva na nestranného sudcu ako komponentu práva na spravodlivý proces vyvinul Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) dve previazané stránky nestrannosti (Piersack proti Belgicku, sťažnosť č. 8692/79, rozsudok z 1. 10. 1982; Pohoska proti Poľsku, sťažnosť č. 33530/06, rozsudok z 10. 1. 2012)... subjektívnu a objektívnu. Európsky súd pre ľudské práva zároveň zdôrazňuje význam nestrannosti sudcu pre dôveru verejnosti v súdnictvo, a to jednak vo všeobecnosti (Olujic proti Chorvátsku, sťažnosť č. 22330/05, rozsudok z 5. 2. 2005, bod 57), ale osobitne pri objektívnom teste (Kinsky proti Českej republike, sťažnosť č. 42856/06, rozsudok z 9. 2. 2012, bod 87). Nestrannosťou je vo vnímaní ESLP absencia zaujatosti či predsudku vo veci a táto nestrannosť môže byť overovaná... subjektívnym a objektívnym testom. Východiskom je subjektívny test, v ktorom sa zisťuje osobné presvedčenie, postoj sudcu, resp. jeho záujem v prejednávanej veci. Osobná nestrannosť sudcu sa predpokladá, kým sa nepreukáže opak. Takýmto „opakom“ môže byť sudcom prejavené nepriateľstvo, neznášanlivosť alebo ak si napríklad sudca z osobných dôvodov vyhradí prejednanie veci pre seba.

19.3. Požiadavka nestrannosti nemôže byť dostatočne naplnená len subjektívnym testom, ktorý je náročný z hľadiska preukazovania. Na subjektívny test teda plynule nadväzuje test objektívny, ktorý si všíma, či sudca vykazuje legitímne pochybnosti z hľadiska jeho nestrannosti. Tu je dôležitá perspektíva nestranného pozorovateľa a relevantné je aj zdanie (ne)strannosti („*Justice must not only be done, it must also be seen to be done.*“). Podľa ESLP musí byť ustálené, či existujú zistiteľné skutočnosti, ktoré môžu vzbudzovať pochybnosti o nestrannosti sudcov, a v tomto zmysle môže mať aj zdanie určitú dôležitosť, pretože „v stávke“ je dôvera, ktorú musia súdy v spoločnosti vzbudzovať, nehovoriac o dôvere samotných účastníkov konania (Daktaras proti Litve, sťažnosť č. 42095/98, rozsudok z 10. 10. 2000, bod 32). Pozícia namietajúceho má v objektívnom teste dôležitý význam, avšak rozhodujúce je, či je jeho obava aj objektívne akceptovateľná.

19.4. Z judikatúry ústavného súdu teda vyplýva, že existenciu nestrannosti sudcu treba posudzovať podľa subjektívneho hľadiska, to znamená na základe osobného presvedčenia a správania konkrétneho sudcu v danej veci, a tiež podľa objektívneho hľadiska, teda zisťovaním, či sudca poskytoval dostatočné záruky, aby bola z tohto hľadiska vylúčená akákoľvek oprávnená pochybnosť (m. m. III. ÚS 16/00)...

19.5. Z hľadiska objektívneho testu by sa mohlo na prvý pohľad, ľudsky prirodzene, zdať, že samotné podanie trestného oznámenia vzbudí v označenej osobe negatívne emócie, a tak predpojatosť. Právny pohľad je však odlišný. Podaním trestného oznámenia by účastník konania mohol manipulovať s pozíciou zákonného sudcu, ktorá je objektívne daná. Okrem toho sudcovia by mali byť vybavení takou profesionalitou, ktorá ich robí odolnými proti takýmto podnetom. Samotné podanie trestného oznámenia bez prístúpenia iných relevantných skutočností nemôže viesť k vylúčeniu sudcov (m. m. II. ÚS 532/2017) (body 39, 40, 41, 42 a 45 uznesenia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 121/2020 z 1. apríla 2020).

20. Ústavný súd k tomu dopĺňa, že aj keď drvivá väčšina prípadov posudzovania nestrannosti ESĽP sa zameriava na test objektívnej nestrannosti, medzi označenými dvoma testami nie je podľa ESĽP „vodotesné rozdelenie“, pretože správanie sudcu môže nielen vyvolávať objektívne pochybnosti v očiach nestranného pozorovateľa, ale môže viesť aj k otázke o jeho alebo jej osobnom presvedčení. Preto v niektorých prípadoch, v ktorých môže byť náročné zaobstaráť dôkazy, ktorými by sa vyvrátila domnienka o subjektívnej nestrannosti sudcu, poskytuje požiadavka objektívnej nestrannosti ďalšiu dôležitú záruku (rozsudok Veľkej komory vo veci Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku zo 6. 11. 2018, sťažnosti č. 55391/13, č. 57728/13 a č. 74041/13, bod 146). Pri teste objektívnej nestrannosti sa preskúmavajú hierarchické a iné väzby medzi sudcom a inými protagonistami v konaní (rozsudok Veľkej komory vo veci Micallef proti Malte z 15. 10. 2009, sťažnosť č. 17056/06, bod 97). Mal byť vylúčený každý sudca, u ktorého existuje opodstatnená obava, že nie je celkom nestranný, pretože v stávke je dôveryhodnosť, ktorú musí súdna moc vzbudzovať v demokratickej spoločnosti a hlavne u účastníkov konania (rozsudok ESĽP vo veci Padovani v. Taliansko z 26. 2. 1993).

21. Všeobecné východiská rozhodovania v konaní o námietke zaujatosti obsahuje aj starší nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 162/2012-35 z 20. septembra 2012 (bod 5), na ktorý poukázala sťažovateľka v ústavnej sťažnosti na podporu svojich argumentov o nesprávnom a nedostatočnom odôvodnení napadnutého uznesenia krajského súdu. Uvedené argumenty sťažovateľky ústavný súd považuje za opodstatnené.

22. Na druhej strane, tvrdenie krajského súdu, že rozhodnutie o námietke zaujatosti vznesenej sťažovateľkou je v súlade so zákonom, keďže odvolací súd sa podrobne zaoberal jednotlivými aspektmi nestrannosti tak subjektívneho, ako aj objektívneho charakteru (bod 6), v kontexte judikatúry ústavného súdu a ESĽP (body 19 a 20) neobstojí.

23. Posudzovaný prípad je totiž iný v tom, že trestné oznámenie nepodal žiaden z účastníkov konania vedeného okresným súdom pod sp. zn. 26 P 69/2020, ale zákonná sudkyňa.

24. Relevantné písomné dokumenty, t. j. námietku zaujatosti uplatnenú sťažovateľkou, vyjadrenie zákonnej sudkyne, ako aj trestné oznámenie si ústavný súd zaobstaral zaslaním výzvy okresnému súdu č. k. I. ÚS 483/2023-16 z 13. septembra 2023, na ktorú reagoval až 30. novembra 2023 (po predchádzajúcej urgencii ústavného súdu č. k. I. ÚS 483/2023-35 z 28. novembra 2023), pričom ústavnému súdu predložil aj kópiu (neprávoplatného) rozsudku č. k. 26 P/69/2020-1868 z 18. októbra 2023 (vypracovaného 30. novembra 2023 v dôsledku predĺženia lehoty predsedníčkou okresného súdu).

25. Ústavný súd konštatuje, že napriek tomu, že krajský súd v napadnutom uznesení viackrát „vo všeobecnosti“ poukázal na východiská rozhodovania v konaní o námietke zaujatosti, nestrannosť zákonnej sudkyne, ktorá vo vyjadrení len veľmi stručne uviedla, že aj v dôsledku podania oznámenia skutočností nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu sa cíti byť zaujatá proti sťažovateľke, nepodrobil subjektívnemu testu ani objektívnemu testu.

26. Miera potrebnej konkrétnosti vyjadrenia zákonného sudcu, ktorého sa námietka zaujatosti týka, je priamoúmerná konkrétnosti odôvodnenia podanej námietky zaujatosti.

27. Krajskému súdu v posudzovanom prípade nič nebránilo, aby si od zákonnej sudkyne vyžiadal doplnenie vyjadrenia k námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou, resp. k pravdivosti či nepravdivosti tvrdení v nej obsiahnutých, čo však neurobil.

28. Pokiaľ krajský súd napadnutým uznesením o námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou meritórne rozhodol bez toho, aby sa so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu vysporiadal so subjektívnou stránkou a následne aj s objektívnou stránkou nestrannosti, porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

29. Neobstojí preto tvrdenie zúčastnenej osoby [REDAKOVANÉ] o snahe sťažovateľky vytvárať ďalšie obštrukcie v konaní o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, ktorými sa snaží dosiahnuť, aby vo veci bolo rozhodnuté podľa jej predstáv (bod 7).

30. Keďže ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovel (bod 28), napadnuté uznesenie krajského súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúcemu § 133 ods. 2 a ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde zrušil (bod 2 výroku nálezu).

31. Úlohou krajského súdu, ktorý je v zmysle § 134 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde viazaný právnym názorom ústavného súdu, bude opätovne rozhodnúť o námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou, majúc na zreteli, že spravodlivosť, ktorá je osobitne zvýraznená v čl. 6 ods. 1 dohovoru, je kritériom ukladajúcim každému všeobecnému súdu povinnosť hľadať také riešenie ním prejednávanej veci, ktoré nebude možné vyhodnotiť ako popierajúce zmysel a účel príslušných zákonných ustanovení.

32. Pokiaľ ide o (neprávoplatný) rozsudok okresného súdu č. k. 26 P/69/2020-1868 z 18. októbra 2023 (vypracovaného 30. novembra 2023 v dôsledku predĺženia lehoty predsedníčkou okresného súdu), z jeho poučenia vyplýva, že proti nemu možno podať odvolanie v lehote 15 dní od doručenia rozsudku na okresnom súde. Ak teda niektorý z účastníkov konania podá proti nemu odvolanie, úlohou krajského súdu v odvolacom konaní bude vysporiadať sa aj s rozhodnutím krajského súdu o námietke zaujatosti uplatnenej sťažovateľkou (bod 31).

VI.

Finančné zadosťučinenie

33. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti navrhla, aby jej ústavný súd priznal finančné zadosťučinenie v sume 2 000 eur „*vzhľadom na právnu a skutkovú jednoduchosť predmetného sporu*“.

34. Ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal [čl. 127 ods. 3 ústavy a § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde].

35. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (I. ÚS 153/08).

36. V danom prípade ústavný súd považuje svoje rozhodnutia uvedené v bodoch 1 a 2 výroku nálezu za dostatočnú satisfakciu, preto návrhu sťažovateľky na priznanie finančného zadosťučinenia nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

VII. Trovy konania

37. Trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania (§ 73 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde). Za trovy konania môžu byť považované iba také výdavky, ktoré sú preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené, ak vznikli v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva.

38. Pri rozhodovaní o priznaní náhrady trov konania ústavný súd vychádza z § 1 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), podľa ktorého výpočtovým základom pre účely tejto vyhlášky je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok predchádzajúceho kalendárneho roka, ak ods. 4 neustanovuje inak. Táto podľa oznámenia Štatistického úradu Slovenskej republiky za I. polrok 2022 predstavovala sumu 1 252 eur.

39. Ústavný súd preto v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky priznal sťažovateľke náhradu trov konania v celkovej sume 796,28 eur z dôvodu trov právneho zastúpenia, a to za tri úkony právnej služby (príprava a prevzatie vecí, písomné vyhotovenie ústavnej sťažnosti a repliku vykonané v roku 2023) v sume 208,67 eur za jeden úkon a za tri režijné paušály v sume 12,52 eur za jeden paušál, plus 20 % DPH, ktorú zaviazal uhradiť krajský súd právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. decembra 2023

**Jana Baricová
predsedníčka senátu**